

Bài 16. Chương III

TOÁT YẾU CÁC KHÍA CẠNH TÂM SANH

(Cittuppādapakiṇṇakasaṅgaha) (tiếp theo)

2. Toát yếu về nhân (*Hetusaṅgaha*)

Nhân (*hetu*) là nhân tương ưng (*sampayuttahetu*), là căn của tâm pháp; Tâm sinh hữu nhân sẽ có sức mạnh hơn tâm sinh vô nhân.

Có 6 nhân tương ưng là tham (*lobha*), sân (*dosa*), si (*moha*), vô tham (*alobha*), vô sân (*adosa*) và vô si (*amoha*). Ba nhân xấu và ba nhân tốt.

Nhân tham luôn luôn đi với nhân si.

Nhân sân luôn luôn đi với nhân si.

Nhân si có thể đi với nhân tham, có thể đi với nhân sân, có thể đi một mình.

Nhân vô tham luôn luôn đi với nhân vô sân và có thể đi với nhân vô si.

Nhân vô sân luôn luôn đi với nhân vô tham và có thể đi với nhân vô si.

Nhân vô si nhất định đồng sanh với hai nhân vô tham và vô sân.

Tâm theo nhân có 4 trường hợp: tâm hữu tam nhân, tâm hữu nhị nhân, tâm hữu nhất nhân và tâm vô nhân.

Tâm hữu tam nhân (*tīhetukacitta*) tức tâm có ba nhân tương ưng, là 79 tâm hợp trí.

Tâm hữu nhị nhân (*dvīhetukacitta*) tức tâm có hai nhân tương ưng, là 8 tâm tham, 2 tâm sân, 12 tâm dục giới tịnh hảo ly trí.

Tâm hữu nhứt nhân (*ekahetukacitta*) tức tâm chỉ có một nhân tương ưng, đó là 2 tâm si.

Tâm vô nhân (*ahetukacitta*) tức tâm không có nhân tương ưng, tức là 5 đời thức, 2 tâm tiếp thân, 3 tâm quan sát, 2 tâm khai môn, 1 tâm sinh tiểu. ... (*còn tiếp*).

Biên soạn giáo trình: Tỳ kheo Tuệ Siêu